

รายงานสถานการณ์และแนวโน้มประเทศไทย ตุลาคม 2543
(โครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย - TTMP)

คำชี้แจง

เอกสารฉบับนี้ เป็นบทวิเคราะห์ประจำเดือน ตุลาคม 2543 จากรายงานการประมวล สรุป วิเคราะห์และสังเคราะห์ เหตุการณ์และแนวโน้มด้านต่างๆ ของประเทศไทย ของโครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย (TTMP) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีนายอนุช อภาภิรม เป็นหัวหน้าโครงการ

โครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย (TTMP) ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2542 จนถึงปัจจุบัน ท่านสามารถดูรายงานทุกฉบับของโครงการฯ ทางเว็บไซต์ของ สกว. ชื่อ <http://www.trf.or.th/ttmp>

(สามารถ Download ดัชนีบทความ และสรุปข่าวเดือน ต.ค. ๔๓ได้ที่ <http://www.trf.or.th/ttmp> และ <http://www.trf.or.th/pr/news>)

**กรณีท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย :
ปลายยุคการพัฒนาแบบเก่า**

โครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เดือนตุลาคม อากาศเริ่มหนาวเย็น แต่อุณหภูมิหลายแห่งทั่วโลกรวมทั้งในประเทศไทยกลับพุ่งสูงขึ้น เช่นในตะวันออกกลาง เกิดการจลาจลปะทะกันระหว่างกลุ่มชนชาวปาเลสไตน์กับเจ้าหน้าที่อิสราเอล จนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก เป็นผลให้สันติภาพและความมั่นคงทางการเมืองในภูมิภาคนั้นอ่อนแอและถ่อแหลมอย่างมาก แม้ว่าแสนยานุภาพของพันธมิตรสหรัฐ-อิสราเอลจะยังสามารถรักษาสถานภาพเดิมไว้ได้ก็ตาม

ในประเทศไทยการทำประชาพิจารณ์เพื่อถกปัญหาแนวการวางท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2543 จบลงอย่างกระตั้นหัน เนื่องจากเกิดการปะทะกัน ซึ่งก่อความตึงเครียดขึ้นไม่น้อยภายในประเทศ ไม่ว่าจะผิดหรือจะถูก กรณีนี้ได้ส่งสัญญาณว่าการพัฒนาแบบเก่าได้เข้าถึงตอนปลายยุคของมันแล้ว

การพัฒนาประเทศแบบเก่าซึ่งก่อรูปการเด่นชัดเมื่อราว 40 ปีที่ผ่านมา มีลักษณะเด่นได้แก่ 1) เป็นการพัฒนาที่ริเริ่มและปฏิบัติโดยรัฐและหน่วยงานของรัฐรวมทั้งรัฐวิสาหกิจเป็นสำคัญ โดยฝ่ายประชาชนหรือชุมชนแทบจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ 2) โครงการพัฒนาที่สำคัญจำนวนมากเกี่ยวกับการก่อสร้างขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน ท่าเรือ ถนน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า ฯลฯ โครงการเหล่านี้มักเอื้อประโยชน์ต่อบริษัทใหญ่ เมืองใหญ่

และอุตสาหกรรม มากกว่าต่อชุมชนท้องถิ่น และกิจการขนาดเล็กและขนาดกลาง 3) โครงการดังกล่าว จำนวนหนึ่งได้เงินจากสถาบันต่างประเทศ มีธนาคารโลกเป็นต้น 4) โครงการข้างต้นจำนวนหนึ่งมีลักษณะใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่นแร่ธาตุและพลังงาน และมักส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่นกรณีโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยใช้แหล่งแร่ธาตุพลังงานก๊าซจากอ่าวไทย

การพัฒนาประเทศแบบเก่าซึ่งได้ดำเนินมาหลายสิบปี ได้สะท้อนว่าก้าวสู่ตอนปลายยุค ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการได้แก่ 1) รัฐบาลมีอำนาจและอิทธิพลลดลง เนื่องจากการขยายตัวของบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งมีบทบาทในการ “พัฒนา” มากยิ่งขึ้น 2) วิฤติเศรษฐกิจที่รัฐบาลเข้ามาแก้ไขและแบกรับภาระหนี้สินจำนวนมาก ลดทอนความสามารถในการสร้างโครงการหรือกู้เงินก้อนใหญ่ลงไปอีก นอกจากนี้ วิฤติเศรษฐกิจยังลดทอนบรรยากาศเชื่อเชิฐการลงทุนของประเทศลง 3) สถาบันการเงินระหว่างประเทศเช่นธนาคารโลกถูกติดตามตรวจสอบจากกลุ่มและองค์กรต่างๆมากขึ้น ว่าปล่อยกู้เงินนั้นเป็นการพัฒนาประเทศผู้กู้แท้จริงเพียงใด ทำให้มีการคัดกรองโครงการต่างๆ ถัดวันขึ้น หรือต้องชี้แจงเหตุผลในการปล่อยกู้ และประเมินผลโครงการที่ให้กู้ไปแล้วมากยิ่งขึ้น 4) การขยายตัวของความตื่นตัวและการรวมกลุ่มของภาคประชาชนมีสูงขึ้น ทั้งยังได้รับการรับรองสิทธิจากรัฐธรรมนูญใหม่ ทำให้มีการตรวจสอบโครงการของรัฐบาลได้มากยิ่งขึ้น จนหลายโครงการต้องถอนเรื่องกลับไป 5) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการเสื่อมโทรมหมดสิ้นของสภาพแวดล้อม ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ต้องหันมาปกป้องทุนทางสิ่งแวดล้อมและทางสังคมวัฒนธรรมของตนเพื่อความอยู่รอดมากยิ่งขึ้น มีแนวโน้มที่จะเรียกร้องสิทธิหรือไม่เห็นด้วย หรือกระทั่งต่อต้านโครงการที่มีผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นๆ สูงขึ้น 6) การตรวจสอบจากองค์กรตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญใหม่มีแนวโน้มเข้มแข็งขึ้น ทำให้เกิดความยากลำบากในการคิดโครงการราคาแพง 7) มีการตั้งข้อสังเกตมานานแล้วว่าการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นไปอย่างไม่สมดุล โดยเอื้อต่อเมือง ภาคอุตสาหกรรม และบริษัทใหญ่ มากกว่าต่อชนบท ภาคการเกษตรและกิจการขนาดเล็กและขนาดกลาง วิฤติเศรษฐกิจได้แสดงให้เห็นชัดถึงผลร้ายของการพัฒนาที่ไม่สมดุลดังกล่าว และมีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาและยุทธศาสตร์ชาติใหม่ขึ้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการพัฒนาแบบเก่าได้ปฏิบัติกันมานาน ดังนั้นแม้สถานการณ์จะพลิกผันไปแล้ว ก็ยังคงมีแรงเฉื่อยที่จะดำเนินต่อไปตามแบบเดิมอีก โดยเฉพาะภาระในการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล ในสถานการณ์ใหม่นี้มีสิ่งที่จะต้องจับตาได้แก่ 1) ปัญหาอันเนื่องจากการพัฒนาแบบเดิมซึ่งตกค้างมาจำนวนมาก ตั้งแต่เรื่องของสมาชิกคนจน จนถึงกรณีท่อก๊าซไทย-มาเลเซียจะจัดการอย่างไรต่อไปดี ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะใหญ่และสำคัญเกินกว่าที่จะยกให้รัฐบาลใหม่มาแก้ไขแต่เพียงผู้เดียว หากเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันพิจารณา เนื่องจากมีผลต่อทิศทางและนโยบายการพัฒนาประเทศด้วย 2) เนื่องจากความลำบากทางฐานะการเงินการคลัง มีแนวโน้มที่รัฐบาลจะแปรรูปรัฐวิสาหกิจเร่งด่วนยิ่งขึ้น ซึ่งก็เป็นการลดบทบาทการพัฒนาของรัฐไปด้วย แต่เนื่องจากประเทศยังขาดบริษัทขนาดใหญ่ที่จะมารองรับการแปรรูปเหล่านี้ดังเช่นในประเทศอุตสาหกรรม จึงเป็นไปได้ว่าในที่สุดกลุ่มทุนโลกหรือบริษัทข้ามชาติจะเป็นผู้เข้ามาครอบงำกิจการเหล่านี้ และเปิดเผยให้เห็นว่าใครมีบทบาทและอำนาจที่แท้จริงในการพัฒนาประเทศ กระแสความรู้สึกชาตินิยมทางเศรษฐกิจอาจสูงขึ้น แต่การแก้ปัญหาเพื่อความอยู่รอดของชาติในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันสูงนั้นที่

สำคัญอยู่ที่การอุทิศตัว มีความสำนึกทางสังคมส่วนรวม และการทำงานหนักของคนทั้งประเทศ 3) ในปลายยุค การพัฒนาแบบเดิม หากเราไม่ต้องทำให้ระบบทั้งหมดต้องพังทลายลง ย่อมหมายถึงการเริ่มต้นของการพัฒนา แบบใหม่ ซึ่งในสถานการณ์นี้หมายถึงต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งทางแนวคิด โครงสร้าง และการปฏิบัติของกลุ่ม องค์กรนำในสังคม ได้แก่ระบบราชการ พรรคและนักการเมือง สถาบันการเงิน และบริษัทขนาดใหญ่ เป็นต้น อันเป็นงานที่ยากลำบาก ดังนั้นจึงคาดว่าความขัดแย้งในสังคมมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น และอาจลุกลามไปสู่ ความรุนแรงได้โดยง่าย การเจรจาเพื่อลดความเป็นปรปักษ์และลดทอนการประทุษร้ายกันเองภายในชาติจึง ควรถือเป็นค่านิยมสำหรับการฝ่าฟันวิกฤติ และสร้างแนวทางการพัฒนาใหม่ขึ้น

ในด้านเศรษฐกิจมีปรากฏการณ์ชวนกังวล ได้แก่การทรุดตัวอย่างฮวบฮาบของค่าเงินบาทและดัชนี ตลาดหลักทรัพย์ โดยในเดือนตุลาคม 2543 ค่าเงินบาทลดต่ำสุดในรอบ 31 เดือน และดัชนีตลาดหลักทรัพย์ ไทยลดต่ำสุดในรอบ 2 ปี สถานการณ์จึงเกือบไปคล้ายกับตอนที่รัฐบาลนี้เข้ารับตำแหน่งไม่นาน สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอประบางของระบบเศรษฐกิจ แสดงว่ามาตรการบางประการ เช่นการดำรงอัตราดอกเบี้ย เงินฝากในระดับต่ำ พร้อมกับการรักษาค่าเงินบาทให้แข็งไปด้วย เริ่มปฏิบัติได้ยากขึ้น ขณะที่เงินทุนยังคงไหล ออกนอกประเทศในอัตราที่สูงขึ้น แสดงถึงความไม่มั่นใจและแสดงว่าประเทศไทยอาจจะต้องเผชิญกับความ ยากลำบากทางเศรษฐกิจอีกหลายปี นอกจากนี้การส่งเข้าสินค้าที่สูง โดยเฉพาะสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย ยังแสดง ว่าด้านหนึ่งอาจเกิดจากการรับสัญญาณที่ผิดว่าเศรษฐกิจฟื้นตัวแล้ว อีกด้านหนึ่งเกิดจากช่องว่างทางรายได้ใน สังคมค่อนข้างห่างกันมาก ไม่ว่าจะป็นด้านใดก็หมายถึงว่าการเตรียมเพื่อรับมือกับความยากลำบากทาง เศรษฐกิจแบบยาวนานยังขาดความพร้อมหรือความตระหนัก ซึ่งอาจจะทำให้ระบบเศรษฐกิจยิ่งอ่อนแอและ เปราะบางลงไปอีก ความเป็นไปได้อันจะเกิดวิกฤติรอบสองสูงขึ้น

มองในด้านดี สภาพการณ์ข้างต้นแสดงว่าในท่ามกลางวิกฤติ ระบบสังคมก็ยังสามารถดำเนินต่อไปได้ ดั่ง เดิมเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นได้ แต่ว่าสภาพนี้จะดำเนินไปได้ยาวนานเพียงใด

อนึ่ง รอยร้าวทางเศรษฐกิจมักไปแสดงออกทางสังคมก่อน เช่นจำนวนผู้เข้าศึกษาลดลง จำนวนผู้หิว โหยเพิ่มขึ้น จำนวนผู้ป่วยไข้สูงขึ้น หรืออายุคาดเฉลี่ยเพิ่มช้าหรือกระทั่งลดลง เช่นกรณีของประเทศสหภาพโซเวียตเดิม และจำนวนอาชญากรรมเพิ่มขึ้น เป็นต้น

วิกฤติแม้ว่าจะหนักหน่วง ความยากลำบากแม้ว่าจะยาวนาน แต่การคิดแบบส่วนทั้งหมด เพื่อความอยู่รอดของชาติ มิใช่ความอยู่รอดของตน ก็ย่อมจะเกิดการรวมใจฝ่าวิกฤติและเอาชนะความยากลำบากได้

(สามารถ Download ดัชนีบทความ และสรุปข่าวเดือน ต.ค. ๔๓ได้ที่ <http://www.trf.or.th/ttmp> และ <http://www.trf.or.th/pr/news>)

สรุปรายละเอียดในรายงานรอบเดือน ตุลาคม 2543 (นอกเหนือจากบทวิเคราะห์ที่ส่งมาพร้อมกันนี้)

ความเคลื่อนไหวด้านการผลิตและการค้า	5
ความเคลื่อนไหวด้านประชากร สิ่งแวดล้อม และพลังงาน.....	13
ความเคลื่อนไหวด้านการเมืองการปกครอง.....	21

ความเคลื่อนไหวด้านการศึกษา.....	25
ความเคลื่อนไหวด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	27
ความเคลื่อนไหวด้านอาหารและสาธารณสุข	29
ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับหน่วยงานการดำเนินชีวิต.....	38

.....